

**XX међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“**

**20th International Scientific Conference „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD”
“TWO DECADES OF THE DEVELOPMENT
OF LEGAL THOUGHT”**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
University Business Academy Novi Sad
Faculty of Law in Novi Sad

Нови Сад, 06. и 07. октобар 2023.

Зборник радова са XX међународног научног скупа
„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“
„ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ РАЗВОЈА ПРАВНЕ МИСЛИ“
06. - 07. октобар 2023. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Милан Почуча редовни професор	Др Јоко Драгојловић, ванредни професор
Др Владимир Козар, редовни професор	Др Сања Шкорић, ванредни професор
Др Милош Марковић, редовни професор	Др Маријана Младенов, ванредни професор
Др Јелена Матијашевић, редовни професор	Др Марко Станковић, ванредни професор
Др Предраг Мирковић ванредни професор	Др Данијела Деспотовић, ванредни професор
Др Дарко Голић, ванредни професор	Др Ненад Бингулац, ванредни професор

За издавача:

Др Милан Почуча, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

Граф 021, Нови Сад

Тираж: 100

ISBN

978-86-86121-58-5

Научни одбор:

- ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора
Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ
Декан Факултета за економију и инжењерски менаџмент, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ
Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду |
Република Србија
ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ
Професор емеритус на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ
Председник Савета Правног факултета за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ
Продекан за међународну сарадњу на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у
Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ
Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија
у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ
Шеф Теоријске и јавноправне катедре на
Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ
Продекан за науку на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ
Продекан за наставу на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ
Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ
Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије
за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ
Председник Удружења за кривично право и криминалну
политику Црне Горе | Република Црна Гора

ПРОФ. ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ
Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH
Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR. AMER FAKHOURY
Dean College of Law American University in
the Emirates | Ujedinjeni Arapski Emirati

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ
Доцент на Факултету за менаџмент,
Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ
Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision”
Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR KONSTANTINOS KOUROUPIS
University Frederik | Kipar

PROF. DR MARTON SULYOK
Fakultet za pravo i političke nauke, Univerzitet u Segedinu | Mađarska

DOC. DR. SC. SANJA GONGETA, PROF. STRUČ. STUD.
Prodekanica za stručni naučnoistraživački rad i međunarodnu saradnju
Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru | Republika Hrvatska

PROF. DR CRISTINA ELENA POPA TACHE
Fakultet za psihologiju, bihevioralne i pravne nauke,
Univerzitet “Andrei Sagun”, Akademija za ekonomske
studije u Bukureštu | Rumunija

KRISTINA RZGOEVA
Prorektor na Državnoj pomorskoj akademiji Batumi,
Ministarstvo za ekonomiju i održivi razvoj Gruzije | Gruzija

PROF. DR CHIPASHA MULENGA
Pravni fakultet, Univerzitet Lusaka | Zambija

PROF. DR VALENTINA RANALDI
Pravni fakultet, Univerzitet "Niccolò Cusano" | Italija
ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ
Декан Правног факултета, Универзитета Унион
у Београду | Република Србија
ДР МИШО ЂУРКОВИЋ
Научни саветник, Директор Института за Европске
студије у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧОЛОВИЋ
Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија
ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ -
ПРЕДСЕДНИК ОРГАНИЗАЦИОНОГ ОДБОРА
ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ
ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ
ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ
ПРОФ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ
ПРОФ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ
ПРОФ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ
ДОЦ. ДР МАЈА ПЕТРОВИЋ
ДР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ
МСР. АЊА КОПРИВИЦА
МСР. МАРА ДЕСПОТОВ
МСР. ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Др Јоко Драгојловић, ванредни професор
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: jdragojlovic@pravni-fakultet.info

Мср Ања Копривица, асистент
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: anja.koprivica@pravni-fakultet.info

ОСВРТ НА РАЧУНАРСКИ КРИМИНАЛИТЕТ У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹

Сажетак:

Развој цивилизације прати појава нових криминалних феномена међу којима значајно место заузима феномен компјутерског криминалитета. Компјутери и компјутерска технологија се злоупотребљавају на различите начине, а што је виши степен развијености одређеног друштва, веће су могућности за појаву овог вида криминалитета и за постојање најразноврснијих његових облика, разноврснији су и софистициранији начини извршења самих дела, а учиниоци компетентнији, досетљивији и бројнији. Дакле, реч је о криминалитету који је у сталном развоју, који има транснационални карактер и који временом постаје све комплекснији за сузбијање. У том смислу, неопходно је да и законодавац прати наведене тенденције. Сходно томе, аутори су у раду направили краћи осврт на рачунарског криминалитета у законодавству Републике Србије и указали на одређене тенденције које су тренутно присутне када је реч о овом виду криминалитета, као и на различите могућности његовог испољавања.

Кључне речи: рачунар, рачунарски криминалитет, кривична дела

---

¹ Рад је резултат дугорочног научноистраживачког пројекта “Прогресивни развој права у савременом дигиталном друштву”, који је финансиран од стране Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност (број решења 142-451-3134/2022-02, 21.11.2022).

УВОД

Компјутерска технологија је одавно престала да буде привилегија малог броја људи, она је данас неминовност и потреба сваког човека. Тренд „компјутеризације“ обухватио је целокупну светску популацију јер не постоји област живота у којој неки облик ове технологије није нашао своју примену. Међутим, као и сваки производ људског ума ни компјутери нису изузетак када су у питању злоупотребе. Другим речима, развој цивилизације прати појава нових криминалних феномена међу којима значајно место заузима феномен рачунарског криминалитета.

Данас се компјутери и компјутерска технологија злоупотребљавају, на дневном нивоу, на различите начине јер пружају могућност за вршење и планирање различитих кривичних дела. Велике могућности у свим сферама друштвеног живота које су се човеку указале развојем информационих технологија, несумњиво су за собом повукле и одређене ризике и опасности које се огледају у различитим видовима злоупотреба компјутера, а самим тим и компјутерских мрежа, пре свега интернета. С тим у вези, без обзира колико су рачунари донели предности и колики је њихов значај у савременом животу, они несумњиво излажу кориснике и бројним ризицима као што су нарушавање приватности, различитим врстама превара, деструкцији интелектуалних добара, крађи идентитета и слично.² По правилу, корисници интернета углавном не поседују довољно знања да би, на безбедан начин, користили бројне услуге које интернет пружа. Штавише, корисници интернета су углавном недовољно упознати са функционисањем рачунара и врло често нису спремни и вољни да предузму мере заштите јер сматрају да су сувише скупе, превише технички захтевне или да је потребно утрошити превише времена на њихову употребу.³

Рачунарски криминалитет припада новијим облицима криминалитета чије је појављивање резултат великог напретка технологије у области информационо-комуникационих технологија. Све већа употреба интернета и друштвених мрежа, као и коришћење компјутерске технике у свакодневном животу, представља огроман напредак са становишта друштвеног развоја и цивилизацијског прогреса. С друге стране, пак, употребом компјутерске технике, посебно интернета и друштвених мрежа, велики број корисника изложен је свакодневној виктимизацији уколико подаци пренети путем друштвених мрежа буду злоупотребљени. Са повећањем употребе интернета и броја корисника, повећавају се и могућности за злоупотребу интернет мреже, а као последица такве еспанзије употребе рачунара и рачунарских технологија, јавља се и нова друштвена појава – рачунарски криминалитет.

---

2 Драгојловић, Ј., Крстинић, Д., (2015). Европски стандарди у борби против високотехнолошког криминалитета и њихова имплементација у законодавству Републике Србије. *Европско законодавство*, 14 (51), стр. 93.

3 Abrams, M., Podell H., Jajodia S. (1995). *Information Security: An Integrated Collection of Essays*. Los Alamitos, CA USA: Computer Society Press, стр. 117.

ПОЗИТИВНОПРАВНО ОПРЕДЕЉЕЊЕ ПОЈМА РАЧУНАРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Потписивањем Конвенције о високотехнолошком криминалу 185 и Додатног протокола (2005. године), а посебно ратификовањем (2009. године), наша земља је преузела обавезу да пропише и установи нормативне и институционалне претпоставке за успешно супротстављање рачунарском криминалитету.⁴ У том циљу је донето више прописа (закона и подзаконских аката) у којима су имплементирани поједине одредбе Конвенције и на основу којих је створен законодавни и институционални оквир за њихово спровођење. Најважнији међу њима су следећи закони: Кривични законик⁵ Републике Србије, Законик о кривичном поступку⁶ Републике Србије и Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала⁷. Дакле, потписивањем Конвенције о високотехнолошком криминалитету, као и додатног Протокола, створена је основа за адекватним регулисањем рачунарског криминалитета. Након што је извршена ратификација, приступило се усаглашавању Конвенције са позитивноправним прописима, односно извршењу преузетих обавеза.

Институционални оквир за спровођење одредби закона који се односе на рачунарски криминалитет обухвата посебне организационе јединице постојећих државних органа, чије деловање доприноси бољој заштити од рачунарског криминалитета и спровођењу превентивних и репресивних мера. Специјализација државних органа за борбу против рачунарског криминалитета неопходна је због сложености и посебних карактеристика компјутерског криминалитета, као и због сталног праћења развоја савремених компјутерских технологија. Ово се, пре свега, односи на посебне јединице у оквиру Министарства унутрашњих послова, посебно тужилаштво (Посебно тужилаштво) за високотехнолошки криминал, док је, у погледу суда, одређена концентрације надлежности – тако да за дела високотехнолошког криминалитета суди, у првом степену, Виши суд у Београду, те се образује посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала.⁸

Када је пак, реч о дефинисању рачунарског криминалитета, у литератури постоје многобројне дефиниције. Дефинисање рачунарског криминалитета је

---

4 Драгојловић, Ј., (2023). Jurisdiction for criminal offenses of cybercrime – international and national standards. *Право теорија и пракса*, 40 (1), стр. 70.

5 Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

6 Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27-21 – одлука УС, 62/21 – одлука УС.

7 Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, *Сл. гласник РС*, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 – др. закон.

8 Видети одредбе члана 4-13 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, *Сл. гласник РС*, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23.

изузетно комплексно и захтевно, имајући у виду његове специфичности као и јако велику феноменолошку димензију. Поред различитих дефиниција које су присутне у литератури, ваља истаћи да нема сагласности ни у називу овог вида криминалитета. Употребљавају се различити термини и називи: рачунарски криминалитет, компјутерски криминалитет, криминалитет везан за компјутере, интернет криминал, мрежни криминал, дигитални и електронски криминал, рачунарски, информациони, високотехнолошки, сајбер криминалитет-*cybercrime*, *e-crime*, *hi-tech*, *electronic crime*, криминалитет, ИТ криминалитет.⁹

На овом месту, свакако треба истаћи дефиницију рачунарског криминалитета која је прописана у нашем позитивном законодавству. У том смислу свакако треба истаћи дефиницију која је прописана у Закону о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала где је одређено да високотехнолошки криминал¹⁰ представља „вршење кривичних дела код којих се као објекат или средство извршења јављају компјутери, компјутерски систем, компјутерске мреже, компјутерски подаци, као и њихови производи у материјалном и електронском облику“.¹¹ Поред овог *lex specialisa*, систематиком из Кривичног законика (у даљем тексту КЗ) Републике Србије компјутерски криминалитет обухвата кривична дела код којих се као објекат или средство извршења јављају рачунари, рачунарски системи, рачунарске мреже, рачунарски подаци, а то су кривична дела против:¹²

- интелектуалне својине
- имовине
- привреде
- правног саобраћаја;

Међутим, рачунарски криминалитет, такође, обухвата и кривична дела која се због средства свог извршења могу сматрати деликтима високотехнолошког криминалитета, а то су кривична дела против:

- права и слободе човека и грађанина
- полне слободе

---

9 Видић В. (2016). *Повреда права на приватност злоупотребом друштвених мрежа као облик компјутерског криминалитета* - докторска дисертација. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу. стр. 94-95.

10 На овом месту свакако треба указати да наш законодавац није био доследан у називу. У једном законском пропису (Кривичном законнику) користи термин рачунарски криминал, док у другом (Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминалитета) користи термин високотехнолошки криминал.

11 Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, *Сл. гласник РС*, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 – др. закон, члан 2 став 1.

12 Грујић, З. (2018). Компјутерски криминалитет – специфичности и савремени изазови, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*. 57(80), стр. 330.

- јавног реда и мира
- уставног уређења и безбедности РС;

Уважавајући претходно изнето, свакако је потребно нагласити да, имајући у виду различите модалитете извршења кривичних дела, није једноставно прецизно одредити која све кривична дела могу бити сврстана у домен рачунарског криминалитета, јер би по дефиницији то била сва кривична дела код којих се као средство или објекат извршења јављају компјутери, компјутерски системи, компјутерске мреже, компјутерски подаци као и њихови производи у материјалном и електронском облику. У том смислу, јако је тешко унапред, стриктно одредити која би то све кривична дела могла бити, имајући у виду да су многа кривична дела прописана нашим кривичним законодавством подобна да испуне услов како би „прерасла“ у рачунарска кривична дела. Иако нема сумње да је законодавац тежио да постави веома широку дефиницију рачунарских кривичних дела, поставља се питање да ли је био оправдан и мудар када је прописао овако широку дефиницију.

ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ИНКРИМИНАЦИЈИ РАЧУНАРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА У КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ

Када се ради о делима рачунарског криминалитета, КЗ садржи, између осталих, и материјалноправне одредбе које се односе на компјутерски криминалитет. Наиме, у оквиру Главе XXVII Кривични законик прописује кривична дела против безбедности рачунарских података, али и друга кривична дела која се на основу Конвенције о високотехнолошком криминалу и других позитивноправних законских прописа сматрају кривичним делима компјутерског криминалитета.

У смислу изнетог, кривична дела компјутерског криминалитета која прописује КЗ могу се, принципијелно, сврстати у три групе: (1) сва кривична дела која за групни заштитни објекат имају безбедност рачунарских података; (2) кривична дела против интелектуалне својине, имовине, привреде и правног саобраћаја, код којих се као објекат или средство извршења јављају рачунари, рачунарске мреже, рачунарски подаци и њихови производи у материјалном или електронском облику, ако број примерака ауторских дела прелази 2000 или настала материјална штета прелази износ од милион динара и (3) кривична дела против слобода и права човека и грађанина, полне слободе, јавног реда и мира, уставног уређења и безбедности Републике Србије, која због начина извршења или употребљених средстава несумњиво припадају компјутерском криминалитету.¹³ Одредбе које су релевантне за област компјутерског криминалитета садржане су, пре свега, у општем делу Кривичног законика који се односи на интерпретативну одредбу,

---

13 Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, *Сл. гласник РС*, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 – др. закон, члан 3.

односно „значање израза“ (члан 112, тачке 16-20 и 33-34 КЗ). На овом месту су дефинисани појмови рачунарског податка (представљена информација, знање, чињеница, концепт или наредба који се уносе, обрађују или памте или су унети, обрађени или запамћени у рачунару или рачунарској мрежи), рачунарске мреже (скуп међусобно повезаних рачунара који комуницирају размењујући податке), рачунарског програма (уређени скуп наредби који служи за управљање радом рачунара или за решавање одређеног задатка помоћу рачунара), рачунарског вируса (рачунарски програм или неки други скуп наредби унет у рачунар или рачунарску мрежу, који је направљен да сам себе умножава и делује на друге програме или податке у рачунару или рачунарској мрежи додавањем тог програма или скупа наредби једном или више рачунарских програма или података), рачунара (сваки електронски уређај који на основу програма аутоматски обрађује и размењује податке) и рачунарског система (сваки уређај или група међусобо повезаних или зависних уређаја од којих један или више њих, на основу програма, врши аутоматску обраду података).

Полазећи од овако опредељених појмова, као обележја бића кривичног дела, у посебном делу КЗ су предвиђена поједина кривична дела која инкриминишу компјутерски криминалитет у Републици Србији.

КРАЋИ ОСВРТ НА КРИВИЧНА ДЕЛА РАЧУНАРСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Прва група кривичних дела рачунарског криминалитета односи се на безбедност рачунарских података – садржаних у Глави XXVII КЗ и она су углавном садржана и у Конвенцији о високотехнолошком криминалу, што јасно указује на чињеницу да је Република Србија претежно прихватила предлоге дате у Конвенцији у погледу инкриминисања појединих кривичних дела. У складу са одредбама ове Конвенције, у Кривичном законнику су предвиђена следећа кривична дела: оштећење рачунарских података и програма (чл. 298), рачунарска саботажа (чл. 299), прављење и уношење рачунарских вируса (чл.300), рачунарска превара (чл. 301), неовлашћен приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (чл. 302), спречавање и ограничавање приступа јавној рачунарској мрежи (чл. 303), неовлашћено коришћење рачунара или рачунарске мреже (чл. 304) и прављење, набављање и давање другог средства за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података (чл. 304а).

Оштећење рачунарских података и програма састоји се у неовлашћеном брисању, измени, оштећењу, прикривању или чињењу неупотребљивим рачунарског податка или програма. Ово је основни облик кривичног дела, а квалификовани облици постоје када штета проузрокована кривичним делом прелази одређени новчани износ. За правилну квалификацију овог кривичног дела неопходно је утврдити да ли је извршилац поступао неовлашћено и да ли је последица дела неупотребљивост рачунарског податка или програма.

С обзиром на радњу извршења овог кривичног дела, често је отежано прикупљање доказа због чега каснији повраћај података не представља околност која елиминише постојање кривичног дела.¹⁴

Под рачунарском саботажом подразумева се дело уношења, уништавања, брисања, измене, оштећења, прикривања или на други начин чињења неупотребљивим рачунарског податка или програма или уништење или оштећење рачунара или другог уређаја за електронску обраду и пренос података са намером да онемогући или знатно омете поступак електронске обраде и преноса података који су од значаја за државне органе, јавне службе, установе, предузећа или друге субјекте. Ово кривично дело се разликује од претходног по тежини последица које су проузроковане јер се код рачунарске саботаже појављује као радња извршења и уношење податка у рачунар што доводи до неупотребљивости рачунарског податка или програма, односно уништења или оштећења рачунара. Осим тога, ради се о подацима који су значајни за државне органе, јавне службе, установе, предузећа или друге субјекте, што такође повећава друштвену опасност овог кривичног дела.¹⁵

Кривично дело прављење и уношење рачунарских вируса има два облика: прављење рачунарског вируса у намери његовог уношења у туђ рачунар или рачунарску мрежу и уношење рачунарског вируса у туђ рачунар или рачунарску мрежу, при чему је настала штета. Штетне последице које остављају рачунарски вируси огледају се у отежаној приватној и пословној комуникацији, неконтролисаној слању приватних података корисника, трајно брисање података, непланирано гашење рачунара, онеспособљавање оперативног система рачунара или оштећење хардвера. Поред вируса посебна врста злонамерних програма су „црви“ („мрежни црви“) који се крећу кроз рачунарску мрежу и могу да продру у рачунарски систем. „Црви“ се брзо умножавају, шире се без помоћи корисника и сами дистрибуирају сопствене копије широм мрежа. Деловањем рачунарских вируса могу се угрозити објекти инфраструктуре, нуклеарна постројења, системи одбране и сл. Код овог кривичног дела поред казне предвиђено је одузимање уређаја и средстава којима је кривично дело учињено.¹⁶

Рачунарска превара се може извршити уношењем нетачног податка, пропуштањем уношења тачног податка, прикривањем или лажним приказивањем податка, чиме извршилац утиче на резултат електронске обраде и преноса података у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист и тиме другом проузрокује имовинску штету.¹⁷ Тежи облици

14 Видети више: Николић Комлен Л., Гвозденовић Р., Радуловић С., Милосављевић А., Јерковић Р., Живковић В., Живановић С., Рељановић М., Алексић И. (2010). *Кратак приказ развоја правне регулативе о високотехнолошком криминалитету на међународном нивоу*. Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 91.

15 Вилић В., *op. cit.* стр. 319.

16 *Ibid.*

17 Више у: Драгојловић, Ј., Грујић, Г.,(2019). Кривично дело рачунарска превара –

овог кривичног дела постоје у два случаја: када износ прибављене противправне имовинске користи прелази износ од четиристотине педесет хиљада динара и када износ прелази милион петсто хиљада динара. Ово кривично дело има привилегован облик када је дело извршено само у намери да се другоме причини штета. С обзиром на то да је у данашње време електронско пословање између привредних субјеката постало неопходан начин пословања, ово кривично дело се може извршити на штету свих привредних субјеката.¹⁸

Неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података састоји се у кршењу мера заштите неовлашћеним укључивањем у рачунар или рачунарску мрежу или у неовлашћеном приступу електронској обради података, као и у употреби података добијених на овај начин. Посебан, тежи облик овог кривичног дела постоји уколико је, услед извршења наведених радњи, дошло до застоја или озбиљног поремећаја функционисања електронске обраде и преноса података или мреже или су наступиле друге тешке последице.

Спречавање и ограничавање приступа јавној рачунарској мрежи постоји када се неовлашћено спречава или омета приступ јавној рачунарској мрежи, док тежи облик овог дела постоји уколико је дело учинило службено лице у вршењу службе. Рачунарске мреже су доступне великом броју лица, користе се у свакодневном животу за информације, обављање финансијских трансакција, електронске трговине или одржавање друштвених контаката и изложене су неовлашћеном спречавању или ометању приступа. Овим кривичним делом се забрањује управо овакав неовлашћен приступ јер он може да доведе до потпуног онемогућавања или отежавања приступа јавној рачунарској мрежи. Доказивање овог кривичног дела је веома тешко због немогућности утврђивања идентитета извршилаца напада, великог броја „заражених“ рачунара чији корисници нису ни свесни да им је рачунар злоупотребљен.¹⁹ За разлику од претходних кривичних дела, за ово кривично дело гоњење се предузима по приватној тужби.

Неовлашћено коришћење рачунара и рачунарске мреже може се појавити приликом извршења кривичних дела против части и угледа (Глава XVII КЗ Србије), посебно кривичних дела увреде (чл. 170), изношење личних и породичних прилика (чл. 172) и повреда угледа због расне, верске, националне или друге припадности (чл. 174). Ипак, у Кривичном законнику код наведених кривичних дела није инкриминисан као начин извршења неовлашћено коришћење рачунарских услуга или рачунарске мреже.

Кривично дело Прављење, набављање и давање другом средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података

специфичности и стање у Србији. У: М. Царић (ур), *Право и дигиталне технологије*, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 190.

18 Видети више: Николић Комлен Л., et. al., op. cit., стр. 102-103. Матијашевић, Ј., Драгојловић, Ј., (2021). Методика откривања кривичних дела рачунарског криминалитета, *Култура полиса*, 18 (посебно издање), стр. 51-63.

19 *Ibid.*, стр. 108.

постоји када извршилац поседује, прави, набавља, продаје или даје другом на употребу рачунаре, рачунарске системе, рачунарске податке и програме ради извршења једног од кривичних дела против безбедности рачунарских података (Глава XXVII КЗ). Предвиђање наведеног кривичног дела у Кривичном законнику у складу је са чл. 6 Конвенције о високотехнолошком криминалу, који под злоупотребом уређаја подразумева производњу, продају, набављање ради употребе, увоз, дистрибуцију и друге облике стављања на располагање уређаја, укључујући и рачунарски програм ради извршења дела прописаних Конвенцијом. У случају извршења овог кривичног дела, предмети који су коришћени за извршење (рачунари, рачунарски системи, рачунарски подаци и програми) биће одузети од извршилаца.²⁰

Поред наведених кривичних дела, у оквиру Главе XXVII Кривичног законика Републике Србије која се односе на дела против безбедности рачунарских података, КЗ прописује и уређује и друга кривична дела која су, на секундаран начин, повезана са самим компјутерским криминалитетом, а то могу бити различита кривична дела (нпр. кривично дело приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију из члана 185 КЗ, Фалсификовање и злоупотреба платних картица из члана 243, као и кривична дела из области интелектуалне својине). То могу бити различита кривична дела код којих се као средство извршења користе рачунари.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Конвенцију Савета Европе о високотехнолошком криминалу из 2001. године и додатни Протокол уз Конвенцију Република Србија је потписала 16. априла 2005. године у Хелсинкију и ратификовала марта 2009. године. Ови документи су послужили као основа за доношење одговарајућих националних правних прописа и стандарда за формирање посебних државних органа специјализованих за борбу против компјутерског криминалитета уопште. У оквиру законодавства Републике Србије од априла 2005. године донето је више прописа којима је извршено усклађивање одредби Конвенције у наш правни систем.

Регулисање кривичноправне заштите од компјутерског криминалитета у националном законодавству извршено је прописивањем и санкционисањем кривичних дела против безбедности рачунарских података у оквиру Главе XXVII. Поред ових кривичних дела, КЗ у оквиру Главе XVIII која се односи на кривична дела против полне слободе прописује и следећа кривична дела која су директно у складу са чл. 9 Конвенције о високотехнолошком криминалу: приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (чл.185), и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу

---

20 Вилић В., *op. cit.* стр. 322.

(чл.185б). Кривични законик Републике Србије у оквиру других глава овог прописа инкриминише и друга дала која се учине путем или уз помоћ рачунара, па самим тим бивају дела рачунарског криминалитета.

Међутим, Кривични законик Републике Србије садржи и знатан број кривичних дела чије инкриминације треба прилагодити одредбама Конвенције о високотехнолошком криминалу. То се пре свега односи на кривична дела против слобода и права човека и грађанина, части и угледа, човечности и других добара заштићених међународним правом (расна и друга дискриминација, трговина људима), кривична дела против живота и тела (навођење на самоубиство и помагање у самоубиству), која могу бити извршена у виртуелном простору, код којих компјутер може представљати средство извршења, а коришћење одређених друштвених мрежа може представљати радњу извршења. Поред тога, позитивно кривично законодавство не садржи одредбе којима би се корисници и друштвених мрежа заштитили од угрожавања сигурности, узнемиравања, сексуалног узнемиравања, сајбер мобинга вршњачког злостављања – булинга, лажног представљања, стварања лажног идентитета, интернет превара и сл. Дакле, како рачунари и њихова примена имају велику експанзију у готово свим сферама друштва, неопходно је одређене тенденције пратити и кроз законодавство, поготово кроз инкриминацију одређених недозвољених понашања, као и различите злоупотребе.

Joko Dragojlović, PhD, Associate Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad

Anja Koprivica, LL.M., Teaching Assistant
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad

REVIEW OF COMPUTER CRIME IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary:

The development of civilization is accompanied by the emergence of new criminal phenomena, among which the phenomenon of computer crime occupies an important place. Computers and computer technology are misused in various ways, and the higher the level of development of a certain society, the greater the opportunities for the appearance of this type of crime and the existence of the most diverse forms of

those crimes. The more diverse and sophisticated the ways of committing the acts are, the more competent, witty and numerous the perpetrators also become. Therefore, we are talking about criminality that is constantly developing, that has a transnational character and that is becoming more and more sophisticated over time. In this sense, it is necessary for the legislator to follow the mentioned tendencies. Accordingly, in this paper, the authors made a brief overview of computer crimes in the legislation of the Republic of Serbia and pointed out certain tendencies that are currently present when it comes to this type of crime, as well as the various possibilities of its manifestation.

Keywords: *computer, computer crime, crimes*

ЛИТЕРАТУРА:

1. Abrams, M., Podell H., Jajodia S. (1995). *Information Security: An Integrated Collection of Essays*. Los Alamitos, CA USA: Computer Society Press.
2. Видић В. (2016). *Повреда права на приватност злоупотребом друштвених мрежа као облик компјутерског криминалитета* - докторска дисертација. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу.
3. Грујић, З. (2018). Компјутерски криминалитет – специфичности и савремени изазови, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*. 57(80), стр. 325-346.
4. Драгојловић, Ј., (2023). Jurisdiction for criminal offenses of cybercrime – international and national standards. *Право теорија и пракса*, 40 (1), стр. 63-83.
5. Драгојловић, Ј., Грујић, Г.,(2019). Кривично дело рачунарска превара – специфичности и стање у Србији. У: М. Царић (ур), *Право и дигиталне технологије*, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 188-200.
6. Драгојловић, Ј., Крстинић, Д., (2015). Европски стандарди у борби против високотехнолошког криминалитета и њихова имплементација у законодавству Републике Србије. *Европско законодавство*, 14 (51), стр. 92-103.
7. Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, *Сл. гласник РС*, бр. 61/05, 104/09, 10/23 и 10/23 – др. закон.
8. Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27-21 – одлука УС, 62/21 – одлука УС.
9. Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.
10. Николић Комлен Л., Гвозденовић Р., Радуловић С., Милосављевић А., Јерковић Р., Живковић В., Живановић С., Рељановић М., Алексић И. (2010). *Кратак приказ развоја правне регулативе о високотехнолошком криминалитету на међународном нивоу*. Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.
11. Матијашевић, Ј., Драгојловић, Ј., (2021). Методика откривања кривичних дела рачунарског криминалитета, *Култура полиса*, 18 (посебно издање), стр. 51-63.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

34"2003/2023"(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др
Славко Царић (20 ; 2023 ; Нови Сад)**

Две деценије развоја правне мисли : [зборник радова] = Two decades of the development of legal thought : [proceedings] / XX међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић", Нови Сад, 06-07. октобар 2023, Нови Сад = XX International Scientific Meeting "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD", October 6th and 7th 2023, Novi Sad ; [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2023 (Нови Сад : Граф 021). - 678 стр. : табеле, граф. прикази ; 24 cm

Радови на срп. и енгл. језику. - Тираж 100. - Стр. 25-26: Уводна реч / Милан Почуча. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-86121-58-5

а) Правна мисао - Развој - 2003-2023 - Зборници

COBISS.SR-ID 125609225